

BİR SEÇİM KANUNU NASIL HAZIRLANIR?

Erol TUNCER – TESAV Vakfı Başkanı

(Erol Tuncer'in , TESAV yayınları arasında çıkan "1950 Seçimleri" kitabından özetlenmiştir.)

Ak Parti ve MHP'nin, Seçim Kanunlarında değişiklik yapılmasını hedefleyen kanun teklifleri, kapalı kapılar arasında hazırlandıktan sonra 21 Şubat 2018 tarihinde TBMM'ye sunulmuştur. Hazırlık aşamasında muhalefetin görüşlerine başvurulmamış, konunun kamuoyunda tartışılmasına olanak verilmemiştir. Teklif komisyonlardan geçtikten sonra, 12-13 Mart tarihinde 20 saatlik bir görüşme sonunda kanunlaşmıştır. Bu hız, 68 yıl önce çıkarılmış olan 16 Şubat 1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu'nun hazırlık ve kanunlaşma süreçlerini anımsatma gereğini duymamıza neden olmuştur.

Hükûmet Programında Seçim Kanunu

16 Ocak 1949'da Şemsettin Günaltay başkanlığında kurulan CHP Hükûmetinin programında şu ifade yer almıştır: *"Hükûmetimiz, 1950 seçimlerinin hiçbir vatandaşın yüreğinde şüpheye yer bırakmayacak en teminatlı bir şekilde yapılması için, ilmin ve tecrübenin telkin edeceği tedbirleri gözönünde tutmaktan geri kalmıyacaktır."*

Hükûmet, bu sözünü yerine getirmek üzere, yeni bir seçim kanunu tasarısı hazırlayarak Meclise sunmaya karar verdi ve bu amaçla kapsamlı bir çalışma başlattı.

Bilim Kurulu Oluşturuluyor

Kanun tasarısını hazırlamak üzere; Yargıtay ve Danıştay'tan, üniversite hukuk fakültelerinden, belli başlı şehirlerimizden üçünün baro üyelerinden seçilen 11 kişilik bir Bilim Kurulu oluşturuldu: Bilim Kurulu'nun Başkanı, Yargıtay Birinci Başkanı Halil Özyörük, Raportör ise Prof. Bülent Nuri Esen'di.

Bilim Kurulunun Siyasî Partilerin Görüşlerine Başvurması

İlk toplantısını 19 Eylülde yapan Bilim Kurulu, 22 Eylülde siyasî partilere bir mektup göndererek tasarı hakkındaki düşüncelerini sordu.

Kurul Başkanı Halil Özyörük mektubunda, *"Bilimin ve demokrasinin verilerine ve ülkemizin gerçeklerine uygun bir seçim kanunu projesi hazırlayabilmek için kamuoyunun temsilcileri durumunda olan bütün partilerin bu konudaki düşüncelerini öğrenmeyi bilimsel ve objektif bir çalışma yönteminin zorunlu bir gereği saydıklarını belirtmiş; bu itibarla partilerin, projeye egemen olmasını gerekli gördükleri esaslar ve bunlara bağlı hükümler hakkındaki düşüncelerinin 10 Ekim 1949 Pazartesi akşamına kadar Bilim Kurulu Başkanlığına bildirilmesini istemiştir."*

Seçim Kanunu Tasarısının TBMM'ye Sunulması

Bilim Kurulu, siyasi partilerin görüşlerini aldıktan sonra hazırladığı kanun tasarısını Hükümete sunmuş; taslağı inceleyen Hükümet, bu metnin esaslarını koruyarak meydana getirdiği Hükümet Tasarısını 16 Aralık 1949 tarihinde Büyük Millet Meclisine sunmuştur.

Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı Nihat Erim, 17 Aralıkta bir basın toplantısı düzenleyerek, tasarı etrafında hükümetin görüşünü açıklamış ve Bilim Kuruluna teşekkür etmiştir. Erim, Bilim Kurulu'nun raporu üzerinde yapılan değişikliklerle ilgili olarak da şunları söylemiştir:

“Seçim emniyetiyle ilgili noktalarda İlim Heyetinin hazırladığı metindeki prensipler aynen muhafaza edilmiştir. Seçim emniyetiyle ilgisi olmayan diğer hususlar mümkün olduğu kadar İlim Heyetinin tesbit ettiği şekilde bırakılmıştır. Ancak, gene türlü bakımlardan uygun görülmiyen bazı maddeler değiştirilmiştir.”

Celâl Bayar'ın Yeni Seçim Tasarısıyla İlgili Açıklaması

Tasarı, Anamuhalefet Partisi Demokrat Partinin isteklerini karşılayan bir içeriğe sahiptir. DP Genel Başkanı Celâl Bayar, 22 Aralıkta, bu tasarının «*Demokrasi yolunda atılmış bir adım teşkil ettiğini*» ifade etmiş ve Bilim Kurulu'na teşekkür etmiştir.

Bayar, 23 Aralık 1949 günlü Cumhuriyet Gazetesinde yer alan açıklamasında, Bilim Kurulu'nun, DP'nin görüşlerine hemen hemen tamamıyla katıldığını belirtmiş ve şunları eklemiştir:

“Seçim Kanunu tasarısının Meclise sunulması üzerine Genel (İdare) Kurulumuzla, Meclis Grubumuz hâdiseyi tetkik etti, ilk olarak söyleyeceğimiz, muhterem İlim Heyetinin vukufu ve dikkatli bir mesai ile, emniyetli seçim davasına gayet mühim bir hizmette bulunmuş olmasıdır.”

Kanun Tasarısının TBMM'de Görüşülmesi

Seçim Kanunu Tasarısı, 7 Şubatta TBMM'nin gündemine alınmış ve görüşülmeye başlanmıştır.

İktidarın hazırladığı ve ana muhalefet partisince de desteklenen yeni Seçim Kanunu tasarısının TBMM'deki görüşmelerinde, gerek Komisyon gerekse Genel Kurul aşamalarında iktidar ve anamuhalefet partileri, CHP ve DP, yoğun bir işbirliği sergilemiştir.

Seçim Kanunu Tasarısının birinci görüşmesi 10 Şubat günü sona ermiş, ikinci görüşme 16 Şubat 1950 tarihinde yapılmış ve tasarı kanunlaşmıştır.

Son söz: Kamuoyuna açıklanan ve bütün partilerin görüşlerine başvuru kanun tasarısının hazırlanma süresi 88 gündür. Komisyondaki iktidar-muhalefet işbirliğinin ardından tasarının TBMM Genel Kurulunda görüşülmesi 20 saat değil 9 gün sürmüştür. İbret verici farklar!